

Vlastní hodnocení škol

Hodnocení kvality základního vzdělávání
(pomůcka pro vlastní hodnocení škol)

Česká školní inspekce pro potřebu vlastního hodnocení škol zveřejňuje materiál, který vytvořila za spoluúčasti učitelů, ředitelů škol, pracovníků VÚP a studentů PF UK.

Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) mimo jiné stanovuje nová pravidla pro hodnocení vzdělávání a škol a redefinuje působnost České školní inspekce. Jednou ze zásad vzdělávání je „hodnocení výsledků vzdělávání vzhledem k dosahování cílů vzdělávání stanovených tímto zákonem a vzdělávacími programy“, přičemž hlavním kritériem hodnocení prováděného Českou školní inspekcí je „účinnost podpory rozvoje osobnosti dítěte, žáka a studenta a dosahování cílů vzdělávání ze strany škol a školských zařízení“. ČŠI při tom vychází z vlastního hodnocení školy, které je „jedním z podkladů pro hodnocení Českou školní inspekcí“.

Vzhledem ke změně pojetí základního vzdělávání v souvislosti s vydáním Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, ke stanoveným termínům zahájení vzdělávání podle školních vzdělávacích programů, respektive k jejich vytváření, Česká školní inspekce vyvíjela materiál s cílem konkretizovat kritéria pro hodnocení průběhu a výsledků základního vzdělávání. Na vývoji kritérií participovali nejen inspektoři, ale také učitelé a ředitelé škol, pracovníci Výzkumného ústavu pedagogického v Praze a studenti Pedagogické fakulty UK v Praze.

Východiskem pro tvorbu kritérií hodnocení byly klíčové kompetence („smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti“ - RVP ZV), neboť, jak je zřejmé, obecné cíle vzdělávání i cíle základního vzdělávání stanovené zákonem, cíle z hlediska základních škol i klíčové kompetence stanovené RVP ZV obsahují společné prvky. Např. mezi obecné cíle vzdělávání patří (zejména) „rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími... způsobilostmi“, v základním vzdělávání se usiluje o naplňování cíle „umožnit žákům osvojit si strategie učení“ a v klíčové kompetenci k učení je stanoveno, že „žák vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení“.

Klíčové kompetence byly dekomponovány na velmi konkrétní výroky popisující podstatné rysy práce učitele a odpovídající projevy žáka. Soupis výroků byl doplňován i z dalších zdrojů (škotský systém „Jak dobrá je naše škola“, výstupy evropského projektu ESSE, který probíhal v letech 2001-2003 v rámci programu Socrates, index pro inkluzi aj.), protože v průběhu prací se ukázalo, že dekompozice klíčových kompetencí neumožňuje postihnout všechny cíle vzdělávání stanovené zákonem.

Formulováním, výběrem a ověřováním výroků se zabývaly nejrůznější (často smíšené) pracovní skupiny, které např. hledaly vztah mezi pregnantně pojmenovanými činnostmi učitele a definovanými výstupy (projevy klíčových kompetencí žáků), ověřovaly pozorovatelnost jevů při videozáznamech vyučování a při hospitacích ve spolupracujících školách, hledaly shodu pozorovatelů a zkoušely navrženou hodnotící škálu. V další fázi vývoje byly různé baterie výroků ověřovány při pilotních hospitacích a následně podrobeny faktorové analýze, pilotáží rovněž prošly návrhy dotazníků pro žáky, rodiče a učitele. Přestože rozvoj systému hodnocení ještě není ukončen, ČŠI zveřejňuje prozatímní výsledky tohoto procesu.

Evaluačními metodami, kterými se zjišťuje pravdivost/nepřavdivost výroků popisujících kvalitu základního vzdělávání, mohou být zejména hospitace a dotazníková šetření. Kromě nich lze uplatnit metodu rozhovoru, diskuse, pozorování, prohlídky, analýzy (např. analýzu SWOT, analýzu klasifikace, respektive hodnocení žáků, analýzu dokumentace školy).

Příklady hodnotících škál

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
--------------	-----------	----------	-------------

1	2	3	4	5
je možné zveřejňovat a dávat za vzor	mělo by se oceňovat a podporovat	je možné akceptovat	vyžaduje pozornost a změnu	vyžaduje radikální opatření
výjimečný mimořádný vzácný prvotřídní znamenitý ojedinělý	kvalitní efektivní hodnotný chvályhodný produktivní nadstandardní	obvyklý typický všední standardní běžný normální	nepřínosný nevhodný nepřiměřený nevýznamný částečný nevalný	nedostačující neefektivní nefunkční neúnosný nepřijatelný ohrožující

7	6	5	4	3	2	1
vždy	téměř vždy	často	občas	zřídka	výjimečně	nikdy
všichni	skoro většina	většina	asi polovina	menšina	skoro nikdo	nikdo
bezvýhradně ano	v rozhodující míře ano	v převažující míře ano	nelze se přiklonit	v převažující míře ne	V rozhodující míře ne	bezvýhradně ne

Příklady baterií výroků - klima školy

učitelé žáky s porozuměním vyslechnou, když potřebují poradit nebo pomoci s něčím osobním
učitelé dodávají žákům sebedůvěru
dospělí ve škole jednájí se žáky spravedlivě
vytváření pozitivních vztahů ve škole považují pedagogové za stejně důležité jako výsledky vzdělávání
učitelé a vedení školy se zajímají o názory, přání a pocity žáků
škola se zajímá o názory žáků na to, jak by její práce mohla být zlepšena
žáci mohou spolurozhodovat o vzhledu a zařízení svých učeben
učitelé se zajímají, jak se žáci k sobě navzájem chovají
žáci mohou svobodně a veřejně vyjadřovat svůj názor na všechno, co se ve škole děje
žáci jsou spokojeni s prostředím svých učeben, své školy
žáci věří, že kdyby ve škole ohlásili, že jim někdo ubližuje, pomohlo by to
žáci se ve škole vzájemně neponižují a nevyhrožují si
žáci si ve škole fyzicky neubližují
žáci se ve třídě necítí osaměle
žáci se nevysmívají druhému, když něco neví nebo něčemu nerozumí
žáci jsou na svou školu hrdí
při práci ve škole se dodržují pravidla, která žáci pomáhali vymyslet
ve škole najdou žáci místo, kde se mohou v klidu učit, když potřebují
učitelé si umějí poradit se špatným chováním některých dětí
škola řeší násilí a šikanu už v zárodku
učitelé i vedení se zajímají o názory rodičů na školu
rodiče jsou dostatečně informováni o cílech školy, o metodách výuky, o výsledcích vzdělávání, o hodnocení prospěchu a chování žáků
zařazení žáka do předmětu není ovlivněno jeho pohlavím
učitelé nedávají žákům proti jejich přesvědčení najevo, že některé věci (činnosti) se pro ně z důvodu jejich pohlaví nehodí
zájem žáků o volitelné předměty skutečně ovlivňuje jejich nabídku
učitelé se vyhýbají označení "jedničkář, dvojkař, čtyřkař apod.)
učitelé žáky oslovují jmény, kterými si přejí být oslovováni

Příklady baterií výroků - průběh vzdělávání

učitel navazuje na předchozí učivo v souladu se vzdělávacím programem školy
učitel podporuje vnímání souvislostí
učitel dbá na to, aby žáci rozuměli nebo pochopili, čemu se mají naučit
učitel vyžaduje, aby žáci sdělovali, co se naučili
učitel stanovuje dílčí cíle v souladu s cíli vzdělávacího programu
učitel stanovuje vzdělávací obsah v souladu se specifickými cíli předmětu (oboru)
učitel účelně strukturuje vzdělávací obsah vzhledem ke zvoleným cílům
učitel směřuje činnosti žáků ke zvolenému cíli
učitel prezentuje učivo věcně správně
učitel vede žáky k plánování úkolů, postupů
učitel zařazuje metody, při kterých dochází k objevům, řešením a závěrům žáci sami
učitel zadává úkoly způsobem, který umožňuje volbu různých postupů
učitel se zajímá o náměty, názory, zkušenosti žáků
učitel vede žáky k prozkoumávání názorů a pohledů, lišících se od jejich vlastních
učitel připouští chyby (pracuje s nimi jako s příležitostmi, jak ukázat cestu k cíli)
učitel klade otevřené otázky, zadává problémové úkoly či úkoly rozvíjející tvořivost
učitel zadává úkoly, při kterých žáci vyhledávají a kombinují informace z různých informačních zdrojů
studijní materiály a zdroje jsou ve výuce dostupné a v potřebném počtu
učitel umožňuje žákům pracovat s materiály, v nichž si mohou ověřit správnost svého řešení
žáci si v hodině mohou vybírat pomůcky, které jim skutečně pomáhají
učitel zadává úkoly, při kterých žáci uplatňují znalosti z více předmětů současně
učitel umožňuje, aby žáci v hodině pracovali s odbornou literaturou, encyklopediemi, internetem apod.
učitel zadává úkoly, při kterých žáci spolupracují
učitel skupině zadává úkoly tak, aby se zapojil každý žák
učitel vytváří příležitosti pro vzájemnou komunikaci žáků k danému úkolu
hodina obsahuje aktivity, pro které si žáci mohou vybrat práci ve skupinách, dvojicích nebo samostatně
učitel žáky upozorní, když svým chováním někoho omezují nebo si neuvědomují, že by mu měli pomoci
učitel žáky vede k tomu, aby se dokázali zastat druhého
učitel žáky učí, jak při vyučování co nejlépe spolupracovat
učitel dbá na to, aby žáci rozuměli nebo pochopili, čemu se mají naučit pro lepší komunikaci a spolupráci ve skupině
učitel vyžaduje, aby žáci sdělovali, co se naučili pro lepší komunikaci a spolupráci ve skupině
žáci se učí zastávat se sami sebe - ohradit se proti nespravedlnosti
učitel ve výuce reflektuje společenské či přírodní dění
učitel vede žáky ke správným způsobům užití materiálu, nástrojů, vybavení, techniky
učitel vede žáky k dodržování obecných pravidel bezpečnosti včetně používání ochranných prostředků
učitel vyžaduje dokončování práce v dohodnuté kvalitě a termínech
učitel je důsledný ve vyžadování dohodnutých zásad a pravidel
učitel umožňuje žákům používat vhodné učební (i kompenzační) pomůcky
učitel žákům umožňuje prezentovat výsledky jejich práce
učitel hodnotí žáky způsobem, který jim umožňuje vnímat vlastní pokrok
učitel má zájem, aby každý žák zažil úspěch (hodnotí i dílčí výkon, respektuje individuální možnosti)
učitel projevuje očekávání úspěchu (např. čeká dostatečně dlouho na odpověď)
učitel volbou organizace, forem a metod zohledňuje rozdíly ve znalostech a pracovním tempu jednotlivých žáků
učitel vnímá i aktivně zjišťuje aktuální potřeby jednotlivých žáků (flexibilně na ně reaguje, vyrovnává se s nečekanými situacemi)
učitel vede žáky k sebehodnocení
učitel se zajímá, jak žákům vyhovuje jeho způsob výuky
učitel zajišťuje, aby žáci ve škole zažívali pocit úspěchu

Příklady baterií výroků - výsledky vzdělávání

žáci dokáží vysvětlit, čemu se naučili
výběr prací (výroků, činností) žáků prokazuje nárůst jejich znalostí nebo dovedností nebo porozumění
žáci vědí, podle čeho poznají, jak dobře pracovali a jak dobré jsou výsledky jejich práce
hodnocení výsledků žáků poskytuje plastický obraz o jejich rozvoji ve všech oblastech vzdělávání, které škola realizuje
žáci dokáží navrhnout, co musejí udělat, aby se zlepšili
žáci navrhují různá řešení problémů, úkolů
žáci samostatně zkoušejí své vlastní postupy a metody
žáci navazují na myšlenky druhých
žáci si sdělují své myšlenky a názory
žáci umějí pojmenovat cíle činností, úkolů
žáci umějí zformulovat hypotézu a ověřit její platnost pokusem či pozorováním
žáci umějí hledat argumenty pro přijetí či odmítnutí tvrzení
žáci jsou tvořiví, vynalézaví, nápadití, originální
žáci navrhují plány svého dalšího učení
žáci používají správnou terminologii a symboliku
žáci vyhledávají informace potřebné ke splnění úkolu
žáci třídí informace podle zvolených nebo zadaných kritérií
žáci využívají získané informace v procesu učení
žáci řeší úkoly, při kterých potřebují znalosti z více předmětů současně
žáci se výstižně, souvisle a kultivovaně vyjadřují k danému tématu
žáci pracují v heterogenních skupinách
žáci si mezi sebou rozdělují úkoly a role
žáci si vzájemně radí a pomáhají
žáci si aktivně vzájemně naslouchají
žáci si vzájemně sdělují své pocity
žáci dokáží vysvětlit, čemu se naučili pro lepší komunikaci a spolupráci ve skupině
žáci dokáží použít, čemu se naučili pro lepší komunikaci a spolupráci ve skupině
žáci dokáží navrhnout, co mají dělat, aby se komunikace a spolupráce ve skupině zlepšila
žáci vzájemně oceňují svou práci
žáci se spolu radí, co mají dělat, aby se zlepšili nebo se něco nového naučili
žáci dodržují stanovená pravidla
žáci správně používají různé materiály, nástroje a vybavení
žáci dodržují pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví
žáci prezentují výsledky své práce
žáci dokončují úkoly v dohodnuté kvalitě a termínech
žáci se orientují v pravidlech a předpisech souvisejících s oborem
žáci dokáží použít, čemu se naučili
žáci podle jasných kritérií hodnotí svou vlastní práci

Příklad práce s výroky

Konkrétní výroky byly pracovními skupinami přiřazovány nejen zpětně ke klíčovým kompetencím, ale též k obecným cílům a zásadám vzdělávání (§ 2 zákona č. 561/2004 Sb.) a k cílům základního vzdělávání (§ 44 zákona č. 561/2004 Sb., RVP ZV - kapitola 3.2).

Označení 2a, 1B, III apod. u obecných cílů, zásad, klíčových kompetencí a cílů základního vzdělávání odkazují na jednotlivé položky těchto kategorií ve školském zákoně a v RVP ZV. Označení Z 44 u cílů základního vzdělávání odkazuje na § 44 školského zákona. Vyplněním příslušného pole tabulky (např. číslem) je pak možné stanovit oblasti, které jsou výrokem pokryty, případně určit váhu (důležitost) výroku.

Konkrétní ukázka práce s mapou výroků (viz níže) - křížkem jsou vyznačeny oblasti pokryté výrokem, na kterých se nejčastěji shodly pracovní skupiny.

KRITÉRIA HODNOCENÍ	OBECNÉ CÍLE A ZÁSADY VZDĚLÁVÁNÍ														
	CÍLE							ZÁSADY							
	2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
učitel umožňuje, aby žáci v hodině pracovali s odbornou literaturou, encyklopediemi, internetem apod.		x							x			x	x		
učitel zadává úkoly, při kterých žáci mohou spolupracovat				x						x					
učitel vede žáky k tomu, aby brali ohled na druhé										x					
učitel vede žáky k tomu, aby se dokázali zastat druhého			x	x	x			x		x					
učitel umožňuje žákům, aby na základě dohodnutých kritérií hodnotili činnosti nebo jejich výsledky														x	

KRITÉRIA HODNOCENÍ	KLÍČOVÉ KOMPETENCE - ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ																			CÍLE ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ																				
	K UČENÍ					K ŘEŠENÍ PROBLÉMU					KOMUNIKATIVNÍ				SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ			OBCANSKÉ						PRACOVNÍ			Z	RVP ZV												
	1A	1B	1C	1D	1E	2A	2B	2C	2D	2E	3A	3B	3C	3D	3E	4A	4B	4C	4D	5A	5B	5C	5D	5E	6A	6B	6C	6D	44	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX		
užitel klade otevřené otázky						X					X	X			X																									
užitel vede žáky k plánování úkolů, postupů	X																																							
užitel začíná metody, při kterých dochází k objevům, řešení a závěrům žáci sami				X				X																																
užitel umožňuje, aby žáci v hodině pracovali s odbornou literaturou, encyklopediemi, internetem apod.				X				X					X	X																										
užitel zadává úkoly, při kterých žáci mohou spolupracovat											X							X																						
užitel vede žáky k tomu, aby se dokázali zastat druhého																X																								
užitel podněcuje žáky k argumentaci										X																														
užitel umožňuje žákům, aby na základě dohodnutých kritérií hodnotili činnost nebo její výsledky										X	X																													

Příklady hospitačních záznamů

I.

VÝROKY		HODNOCENÍ				výrok nelze použít
		rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	
U	U04) klade otevřené otázky					
U	U06) vybízí žáky k pojmenování cíle činnosti					
U	U07) zadává úkoly způsobem, který umožňuje volbu různých postupů					
U	U12) zařazuje metody, při kterých docházejí k objevům, řešením a závěrům žáci sami					
U	U14) zadává úkoly, při kterých žáci vyhledávají a kombinují informace z různých informačních zdrojů					
U	U16) vede žáky k užívání správné terminologie a symboliky					
U	U17) vede žáky ke správným způsobům užití materiálu, nástrojů, vybavení, techniky					
U	U18) umožňuje žákům používat vhodné učební (i kompenzační) pomůcky					
U	U19) učivo prezentuje v souladu se soudobým stavem poznání					
U	U20) vysvětluje žákům, které koncepce a postupy, používané ve společenské praxi, jsou v souladu s dosaženou úrovní vědeckého poznání					
U	U23) umožňuje žákům, aby se podíleli na utváření kritérií hodnocení					
U	U24) vytváří příležitosti pro relevantní komunikaci mezi žáky					
U	U31) vyžaduje dodržování pravidel slušného chování					
U	U32) vede žáky k dodržování obecných pravidel bezpečnosti včetně používání ochranných pracovních prostředků					
U	U33) jasnými pokyny směřuje činnosti ke stanovenému cíli					
U	U35) podle potřeby žákům v činnostech pomáhá					
U	U36) s chybou žáka pracuje jako s příležitostí, jak ukázat cestu ke správnému řešení					
U	U38) požaduje dodržování dohodnuté kvality, postupů, termínů					
U	U40) vede žáky k ověřování výsledků					
U	U41) podněcuje žáky k argumentaci					
U	U42) umožňuje žákům, aby na základě dohodnutých kritérií hodnotili činnosti nebo jejich výsledky					
U	U48) stanovuje dílčí vzdělávací cíle v souladu s cíli vzdělávacího programu					
U	U49) vede žáky k výstižnému, souvislému a kultivovanému projevu					
U	E53) zohledňuje rozdíly ve znalostech a pracovním tempu žáků					
U	E54) vede žáky k prozkoumávání názorů a pohledů, lišících se od jejich vlastních					
U	E66) zařazuje aktivity, které mohou být vykonávány individuálně, ve dvojicích, skupinách a celou třídou					
U	E69) vytváří heterogenní pracovní skupiny, ve kterých se setkávají vzájemně rozdílní žáci					
U	E76) sleduje pokrok všech žáků					
U	E77) zařazuje rozmanité aktivity (např. diskuse, výklad, psaní, kreslení, řešení problému, využívání knihovny, AV techniky, ICT)					
U	E79) jasně vysvětluje, co se mají žáci naučit					

Ž	Ž01) volí různé postupy pro splnění úkolů						
Ž	Ž04) pojmenovávají cíle činností						
Ž	Ž05) vyhledávají informace						
Ž	Ž06) třídí informace podle zvolených nebo zadaných kritérií						
Ž	Ž07) operují s obecně užívanými termíny, znaky a symboly						
Ž	Ž08) pracují s poznatky z různých vzdělávacích oblastí						
Ž	Ž09) samostatně pozorují						
Ž	Ž10) samostatně experimentují						
Ž	Ž11) podle zadaných nebo zvolených kritérií porovnávají získané výsledky						
Ž	Ž12) reflektují úspěšnost splnění stanovených cílů						
Ž	Ž13) při vyučování jsou aktivní						
Ž	Ž14) kladou otázky k věci						
Ž	Ž15) ochotně vzájemně spolupracují						
Ž	Ž16) pojmenovávají problémové situace						
Ž	Ž17) navrhnou různé postupy řešení problémů						
Ž	Ž18) dokončují úkoly						
Ž	Ž19) zdůvodňují své závěry						
Ž	Ž20) prezentují své myšlenky a názory						
Ž	Ž21) vzájemně si naslouchají						
Ž	Ž22) diskutují						
Ž	Ž23) argumentují						
Ž	Ž26) rozdělují si mezi sebou úkoly a role						
Ž	Ž30) oceňují přínos druhých						
Ž	Ž35) svá rozhodnutí zdůvodňují						
Ž	Ž36) prezentují své výtvary						
Ž	Ž39) vyjadřují se ke společenskému i přírodnímu dění						
Ž	Ž41) používají různé materiály, nástroje a vybavení						
Ž	Ž42) hledají různá kritéria pro hodnocení výsledků činností						
Ž	E73) vzájemně si pomáhají stanovit bezprostřední cíle svého vzdělávání						

3. Podpora rozvoje kompetencí práce s informacemi

učitel/ka...	1	2	3	4	5	6	7
31 ... umožňuje, aby žáci v hodině pracovali s odbornou literaturou, encyklopediemi apod.	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
32 ... zadává úkoly, při kterých žáci vyhledávají a kombinují informace z různých informačních zdrojů	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
33 studijní materiály a zdroje jsou dostupné a v potřebném počtu	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
	rozhodně ne	zřetelně ne	patrně ne	nelze se přiklonit	patrně ano	zřetelně ano	rozhodně ano

4. Podpora kompetence sociální a personální

učitel/ka...	1	2	3	4	5	6	7
41 ... zadává úkoly, při kterých žáci musejí spolupracovat	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
42 ... skupině zadává úkoly způsobem, který vylučuje, aby jeden žák udělal práci za ostatní	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
43 ... vytváří příležitosti pro vzájemnou komunikaci žáků k danému úkolu	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
44 hodina obsahuje aktivity, pro které si mohou žáci vybrat práci ve skupinách, dvojicích nebo individuálně	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
	rozhodně ne	zřetelně ne	patrně ne	nelze se přiklonit	patrně ano	zřetelně ano	rozhodně ano

5. Podpora maximálního zapojení s využitím hodnocení a sebehodnocení

učitel/ka...	1	2	3	4	5	6	7
51 ... hodnotí žáky způsobem, který jim umožňuje vnímat vlastní pokrok	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
52 ... má zájem, aby každý žák zažil úspěch (hodnotí i dílčí výkon, respektuje individuální možnosti)	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
53 ... projevuje očekávání úspěchu (např. čeká dostatečně dlouho na odpověď)	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
54volbou organizace, forem a metod zohledňuje rozdíly ve znalostech a pracovním tempu jednotlivých žáků	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
55 ... vnímá i aktivně zjišťuje aktuální potřeby jednotlivých žáků (flexibilně na ně reaguje, vyrovnává se s nečekanými situacemi)	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
56 Žáci podle jasných kritérií (sebe)hodnotí svou vlastní práci	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
	rozhodně ne	zřetelně ne	patrně ne	nelze se přiklonit	patrně ano	zřetelně ano	rozhodně ano

6. Dosahování vzdělávacích cílů

Žáci...	1	2	3	4	5	6	7
61 ... dokáží vysvětlit, čemu se naučili	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
62 ... dokáží použít, čemu se naučili	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
63 ... dokáží vysvětlit, co musejí udělat, aby se zlepšili	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
64 ... dokáží vysvětlit, čemu se naučili pro lepší komunikaci a spolupráci ve skupině	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
65 ... dokáží použít, čemu se naučili pro lepší komunikaci a spolupráci ve skupině	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
66 ... dokáží vysvětlit, co mají dělat, aby se komunikace a spolupráce ve skupině zlepšila	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
pozn.: verbální vyjádření hodnot sedmibodové škály odpovídá následujícím procentům žáků: 15% + 15% + 15% + 10% + 15% + 15% + 15% = 100%	☺ téměř nikdo	☺ výrazně menšina	☺ slabší menšina	☺ asi polovina	☺ slabší většina	☺ výrazně většina	☺ téměř všichni
67 výběr prací a / nebo výroků žáků prokazuje nárůst znalostí nebo dovedností nebo porozumění	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
	rozhodně ne	zřetelně ne	patrně ne	nelze se přiklonit	patrně ano	zřetelně ano	rozhodně ano

7. Projevy kompetence k učení

Žáci...	1	2	3	4	5	6	7
71 ...navrhují různá řešení problémů, úkolů	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
72 ...samostatně zkoušejí své vlastní postupy a metody	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
73 ... navazují na myšlenky druhých	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
pozn.: verbální vyjádření hodnot sedmibodové škály odpovídá následujícím procentům žáků: 15% + 15% + 15% + 10% + 15% + 15% + 15% = 100%	☺ téměř nikdo	☺ výrazně menšina	☺ slabší menšina	☺ asi polovina	☺ slabší většina	☺ výrazně většina	☺ téměř všichni

8. Projevy kompetentní práce s informacemi

Žáci...	1	2	3	4	5	6	7
81 ... Žáci vyhledávají informace potřebné ke splnění úkolu	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
82 ... třídí informace podle zvolených nebo zadaných kritérií	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
83 ... využívají získané informace v procesu učení	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
pozn.: verbální vyjádření hodnot sedmibodové škály odpovídá následujícím procentům žáků: 15% + 15% + 15% + 10% + 15% + 15% + 15% = 100%	☺ téměř nikdo	☺ výrazně menšina	☺ slabší menšina	☺ asi polovina	☺ slabší většina	☺ výrazně většina	☺ téměř všichni

9. Projevy kompetence sociální a personální

Žáci...		1	2	3	4	5	6	7
91	... pracují v heterogenních skupinách	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
92	... si vzájemně radí a pomáhají	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
		☺ nejvíce 8 minut	☺ do 15 minut	☺ po dobu mezi třetinou a polovinou vyuč. hodiny	☺ zhruba polovinu vyuč. hodiny	☺ mezi polovinou doby a dvěma třetinami (30 minutami)	☺ více než 30 minut	☺ prakticky celou dobu (bez cca 8 minut)
93	... si mezi sebou rozdělují úkoly a role	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
94	... si aktivně naslouchají	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
	pozn.: verbální vyjádření hodnot sedmibodové škály odpovídá následujícím procentům žáků: 15% + 15% + 15% + 10% + 15% + 15% + 15% = 100%	☺ téměř nikdo	☺ výrazně menšina	☺ slabší menšina	☺ asi polovina	☺ slabší většina	☺ výrazně většina	☺ téměř všichni

III.

5	4	3	2	1	
rozhodně ano	spíše ano	nelze se přiklonit	spíše ne	rozhodně ne	
(téměř) všichni	většina	asi polovina	menšina	(téměř) nikdo	
(téměř) vždy	většinou	občas	někdy	(téměř) nikdy	
hodnocení kvality výuky podle kritéria					
rozvoj strategií učení a práce s informacemi					
5	4	3	2	1	
učitel se zajímá o názory, náměty a zkušenosti žáků					
učitel klade otevřené otázky, zadává problémové úkoly či úkoly rozvíjející tvořivost					
učitel směřuje k cíli stanovenému v souladu se vzdělávacím programem					
učitel zadává úkoly, při kterých žáci pracují s informacemi					
učitel s chybou žáka pracuje jako s příležitostí, jak ukázat cestu k řešení					
rozvoj osobnostních a sociálních způsobilostí	5	4	3	2	1
učitel podporuje vzájemnou komunikaci žáků k danému úkolu					
učitel zadává úkoly, při kterých žáci efektivně spolupracují					
učitel žákům umožňuje společně plánovat a reflektovat či hodnotit dosažení cílů					
učitel u každého žáka projevuje očekávání úspěchu					
rozvoj praktických návyků a dovedností	5	4	3	2	1
učitel vede žáky ke správným způsobům užití materiálu, techniky, nástrojů, vybavení					
učitel vyžaduje dokončování úkolů v dohodnuté kvalitě a termínech					
učitel umožňuje žákům prezentovat výsledky jejich práce					
učitel umožňuje žákům používat vhodné učební (či kompenzační) pomůcky					
přístupy k dosahování obecných vzdělávacích cílů	5	4	3	2	1
učitel vyžaduje dodržování stanovených pravidel					
učitel vede žáky k prozkoumávání pohledů a názorů, lišících se od jejich vlastních					
učitel reflektuje společenské a přírodní dění a umožňuje žákům zaujímat k němu postoje					
učitel vede výuku věcně správně					
zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivců	5	4	3	2	1
učitel diferencuje cíle a činnosti vzhledem k rozdílům mezi žáky					
učitel zjišťuje vzdělávací potřeby žáků a sleduje jejich úspěšnost při činnostech					
učitel hodnotí žáky podle jasných kritérií, zejména podle jejich individuálního pokroku					
učitel volí takové metody zkoušení, které jsou pro konkrétní žáky nejvýhodnější					
průběžné výsledky vzdělávání	5	4	3	2	1
výběr prací (výkonů) žáků prokazuje nárůst jejich znalostí, dovedností, porozumění					
žáci používají správnou techniku či postup					
žáci se souvisle, kultivovaně a s porozuměním vyjadřují k danému tématu					
žáci umějí zformulovat hypotézu a ověřit její platnost pokusem či pozorováním					
žáci umějí hledat argumenty pro přijetí či odmítnutí tvrzení					
žáci jsou tvořiví, vynalézaví, nápavití, originální					
žáci dokáží použít, čemu se naučili					
projevy klíčových kompetencí	5	4	3	2	1
žáci umějí pojmenovat cíle úkolů a činností a zhodnotit míru jejich dosažení					
žáci samostatně navrhuji a zkouší různé postupy					
žáci si vzájemně naslouchají, navazují na myšlenky druhých, vedou diskusi k věci					
žáci vyhledávají informace potřebné ke splnění úkolu, třídí je, kombinují a využívají					
žáci prezentují výsledky své práce a vzájemně je hodnotí podle relevantních kritérií					

IV.

V pravém sloupci ZAKROUŽKUJTE vždy jednu odpověď.		rozhodně ne	spíše ne	spíše ano	rozhodně ano	nemohlo být pozorováno
1	umístění učebních pomůcek umožňuje jejich operativní využití učitelem	1	2	3	4	0
2	vybavení umožňuje vyučovat názorně	1	2	3	4	0
3	vybavení žákům umožňuje pozorovat, manipulovat, experimentovat	1	2	3	4	0
4	žáci mají dostatek vhodných učebních textů	1	2	3	4	0
5	žáci mají volný přístup k pomůckám použitelným pro daný úkol	1	2	3	4	0
6	učitel se zajímá o náměty, názory, zkušenosti žáků	1	2	3	4	0
7	učitel klade otevřené otázky	1	2	3	4	0
8	učitel vybízí žáky k pojmenování cíle činnosti	1	2	3	4	0
9	učitel zadává úkoly způsobem, který umožňuje volbu různých postupů	1	2	3	4	0
10	učitel vede žáky k plánování úkolů, postupů	1	2	3	4	0
11	učitel zařazuje metody, při kterých docházejí k objevům, řešením a závěrům žáci sami	1	2	3	4	0
12	učitel umožňuje, aby žáci v hodině pracovali s odbornou literaturou, encyklopediemi apod.	1	2	3	4	0
13	učitel zadává úkoly, při kterých žáci vyhledávají a kombinují informace z různých informačních zdrojů	1	2	3	4	0
14	učitel zadává úkoly, které vyžadují využití poznatků z různých předmětů	1	2	3	4	0
15	učitel vede žáky k užívání správné terminologie a symboliky	1	2	3	4	0
16	učitel vede žáky ke správným způsobům užití materiálu, nástrojů, vybavení, techniky	1	2	3	4	0
17	učitel umožňuje žákům používat vhodné učební (i kompenzační) pomůcky	1	2	3	4	0
18	ve výuce je reflektováno společenské i přírodní dění	1	2	3	4	0
19	vzdělávací proces zohledňuje soudobý stav poznání a technického rozvoje	1	2	3	4	0
20	učitel umožňuje žákům, aby se podíleli na utváření kritérií hodnocení činností nebo jejich výsledků	1	2	3	4	0
21	učitel vytváří příležitosti pro relevantní komunikaci mezi žáky	1	2	3	4	0
22	učitel zadává úkoly, při kterých žáci mohou spolupracovat	1	2	3	4	0
23	učitel zadává úkoly, při kterých mohou žáci pracovat sami	1	2	3	4	0
24	učitel skupině zadává úkoly způsobem, který vylučuje, aby jeden žák udělal práci za ostatní	1	2	3	4	0
25	učitel vede žáky k tomu, aby brali ohled na druhé	1	2	3	4	0
26	učitel vyžaduje dodržování pravidel slušného chování	1	2	3	4	0
27	učitel vede žáky k dodržování obecných pravidel bezpečnosti včetně používání ochranných pracovních prostředků	1	2	3	4	0
28	učitel jasnými pokyny směřuje činnosti ke stanovenému cíli	1	2	3	4	0
29	učitel podle potřeby žákům v činnostech pomáhá	1	2	3	4	0
30	učitel s chybou žáka pracuje jako s příležitostí, jak ukázat cestu ke správnému řešení	1	2	3	4	0
31	učitel umožňuje každému žákovi zažít úspěch	1	2	3	4	0
32	učitel požaduje dodržování dohodnuté kvality, postupů, termínů	1	2	3	4	0
33	učitel vytváří příležitosti k interpretaci či prezentaci různých textů, obrazových materiálů, grafů a jiných forem záznamů	1	2	3	4	0
34	učitel vede žáky k ověřování výsledků	1	2	3	4	0
35	učitel podněcuje žáky k argumentaci	1	2	3	4	0
36	učitel umožňuje žákům, aby na základě jasných kritérií hodnotili své činnosti nebo výsledky	1	2	3	4	0
37	učitel hodnotí žáky způsobem, který jim umožňuje vnímat vlastní pokrok	1	2	3	4	0
38	učitel stanovuje dílčí vzdělávací cíle v souladu s cíli vzdělávacího programu	1	2	3	4	0
39	učitel vede žáky k výstižnému, souvislému a kultivovanému projevu	1	2	3	4	0
40	učitel používá nálepky označující výkon (jedničkař...čtyřkař...)	1	2	3	4	0
41	průběh výuky zohledňuje rozdíly ve znalostech a pracovním tempu jednotlivých žáků	1	2	3	4	0

42	Žáci jsou motivováni k prozkoumávání názorů a pohledů, lišících se od jejich vlastních	1	2	3	4	0
43	Žáci vnímají nabídnutí a využití pomoci od spolužáků jako běžnou součást průběhu hodiny	1	2	3	4	0
44	hodina obsahuje aktivity, které mohou být vykonávány individuálně, ve dvojicích, skupinách a celou třídou	1	2	3	4	0
45	jsou vytvářeny heterogenní pracovní skupiny, ve kterých se setkávají vzájemně rozdílní žáci	1	2	3	4	0
46	učitel sleduje při hodině pokrok všech žáků	1	2	3	4	0
47	v hodině se vyskytují rozmanité aktivity (např. diskuse, výklad, psaní, kreslení, řešení problému, využívání knihovny, AV techniky, ICT)	1	2	3	4	0
48	učitel žákům srozumitelně vysvětluje, co se mají naučit	1	2	3	4	0
49	pro žáky s postižením jsou k dispozici vhodné přizpůsobené pracovní materiály (např. jsou psány velkými písmeny, Braillovým písmem apod.)	1	2	3	4	0
50	učitel se zajímá, jak žákům vyhovuje jeho způsob výuky	1	2	3	4	0
51	učitel dodává žákům sebedůvěru	1	2	3	4	0
52	žáci se vysmívají druhým, když odpoví chybně nebo něco nedovedou	1	2	3	4	0
53	žáci volí různé postupy pro plnění úkolů	1	2	3	4	0
54	žáci pojmenovávají cíle činností	1	2	3	4	0
55	žáci vyhledávají informace	1	2	3	4	0
56	žáci třídí informace podle zvolených nebo zadaných kritérií	1	2	3	4	0
57	žáci operují s obecně užívanými termíny, znaky a symboly	1	2	3	4	0
58	žáci pracují s poznatky z různých vzdělávacích oblastí	1	2	3	4	0
59	žáci samostatně pozorují	1	2	3	4	0
60	žáci samostatně zkoušejí své vlastní postupy a metody plnění úkolu	1	2	3	4	0
61	žáci podle jasných kritérií (sebe)hodnotí svou vlastní práci	1	2	3	4	0
62	žáci umějí určit úspěšnost splnění stanovených cílů	1	2	3	4	0
63	žáci kladou otázky k věci	1	2	3	4	0
64	žáci navrhnou různá řešení problémů	1	2	3	4	0
65	žáci dokončují úkoly nebo vědí, kdy je musí dokončit	1	2	3	4	0
66	žáci zdůvodňují své závěry	1	2	3	4	0
67	žáci prezentují své myšlenky a názory	1	2	3	4	0
68	žáci si vzájemně naslouchají	1	2	3	4	0
69	žáci pracují s různými formami textů a záznamů	1	2	3	4	0
70	žáci pracují s internetem	1	2	3	4	0
71	žáci si mezi sebou rozdělují úkoly a role	1	2	3	4	0
72	žáci si vzájemně radí a pomáhají	1	2	3	4	0
73	žáci berou ohled na druhé	1	2	3	4	0
74	žáci oceňují přínos druhých	1	2	3	4	0
75	žáci respektují pokyny pedagogů	1	2	3	4	0
76	žáci dodržují stanovená pravidla	1	2	3	4	0
77	žáci prezentují výsledky své práce	1	2	3	4	0
78	žáci si vzájemně oceňují výsledky své práce	1	2	3	4	0
79	žáci se vyjadřují ke společenskému i přírodním dění	1	2	3	4	0
80	žáci dodržují pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví	1	2	3	4	0
81	žáci používají různé materiály, nástroje a vybavení	1	2	3	4	0
82	žáci si vzájemně pomáhají stanovit bezprostřední cíle svého vzdělávání	1	2	3	4	0

Faktorová analýza výroků

Výroky popisující vybrané jevy byly pilotovány při 195 hospitacích a v dotaznících navrácených od 1080 žáků, 982 rodičů a 355 učitelů. Poměrně podrobně byly analyzovány zejména výsledky hospitací. Při výběru hospitačních jevů a je popisujících výroků byly rozlišovány jevy týkající se učitele (podpora a vedení žáků) a jevy týkající se žáků (konkrétní projevy probíhajícího učení na straně žáků).

Faktorová analýza posuzovaných jevů (při použití metody varimax - rotované řešení) ukázala sedm faktorů. Pro stanovení kritérií byly poslední tři (tematicky blízké) faktory spojeny.

Interpretací faktorů tak vzniklo 2 x čtyři plus jedno kritérium:

- podpora / projevy kompetence k učení a komunikace pro učení
- podpora / projevy samostatné práce s informacemi
- podpora / projevy kompetence sociální a personální
- podpora / projevy kompetence pracovní
- začleňování (podpora a vnímání úspěchu, reflexe učitele i žáka, individuální přístup).

Po extrahování faktorů bylo s ohledem na faktorové zátěže i připomínky inspektorů, kteří prováděli pilotáž, možno odpojit výroky, jejichž zátěže byly slabé.

Podpora kompetence k učení

- 10. učitel/ka vede žáky k plánování úkolů, postupů
- 11. učitel/ka zařazuje metody, při kterých docházejí k objevům, řešením a závěrům žáci sami
- 9. učitel/ka zadává úkoly způsobem, který umožňuje volbu různých postupů
- 6. učitel/ka se zajímá o náměty, názory, zkušenosti žáků
- 42. žáci jsou motivováni k prozkoumávání názorů a pohledů, lišících se od jejich vlastních

Podpora práce s informacemi

- 12. učitel umožňuje, aby žáci v hodině pracovali s odbornou literaturou, encyklopediemi apod
- 13. učitel zadává úkoly, při kterých žáci vyhledávají a kombinují informace z různých informačních zdrojů

Podpora kompetence sociální a personální

- 22. učitel zadává úkoly, při kterých žáci mohou spolupracovat
- 24. učitel skupině zadává úkoly způsobem, který vylučuje, aby jeden žák udělal práci za ostatní
- 21. učitel vytváří příležitosti pro vzájemnou komunikaci žáků k danému úkolu
- 44. hodina obsahuje aktivity, pro které si mohou žáci vybrat práci ve skupinách, dvojicích nebo individuálně

Podpora kompetence pracovní

- 27. učitel vede žáky k dodržování obecných pravidel bezpečnosti včetně používání ochranných pracovních prostředků
- 16. učitel vede žáky ke správným způsobům užití materiálu, nástrojů, vybavení, techniky

Začlenění včetně motivace, hodnocení a sebehodnocení

- 37. učitelka hodnotí žáky způsobem, který jim umožňuje vnímat vlastní pokrok
- 31. učitelka má zájem, aby každý žák zažil úspěch (hodnotí i dílčí výkon, respektuje individuální možnosti)
- 61. žáci podle jasných kritérií (sebe)hodnotí svou vlastní práci
- 50. učitelka se zajímá, jak žákům vyhovuje jeho/její způsob výuky
- 41. průběh výuky zohledňuje rozdíly ve znalostech a pracovním tempu jednotlivých žáků

Projevy kompetence k učení a komunikace o učení

- 64. žáci navrhnou různá řešení problému
- 60. žáci samostatně zkoušejí své vlastní postupy a metody
- 67a. žáci navazují na myšlenky druhých

Projevy správné práce s informacemi

- 55. žáci vyhledávají informace
- 56. žáci třídí informace podle zvolených nebo zadaných kritérií

Projevy kompetence sociální a personální

- 45. žáci pracují v heterogenních skupinách
- 71. žáci si mezi sebou rozdělují úkoly a role
- 72. žáci si vzájemně radí a pomáhají

Projevy kompetence pracovní

- 81. žáci používají různé materiály, nástroje a vybavení
- 80. žáci dodržují pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví

Priloha – kritéria nalezení faktorové analýzou hospitačních jevů (Pavla Polechová, 2005)

Rotated Component Matrix(a)

	učení	kooperace	práce s informacemi	pracovní k.	úspěch a pokrok	reflexe žáků i učitele	začlenění a individuální přístup
učitelka vede žáky k plánování úkolu, postupu	,719						
žáci navrhnou různá řešení problémů	,712						
učitelka zařazuje metody, při kterých docházejí k objevům, řešením a závěrům žáci sami	,687		,346				
učitelka zadává úkoly způsobem, který umožňuje volbu různých postupů	,685						
učitelka se zajímá o náměty, názory, zkušenosti žáků	,630						
žáci samostatně zkoušejí své vlastní postupy a metody plnění úkolu	,629						,508
žáci jsou motivováni k prozkoumávání názorů a pohledů, lišících se od jejich vlastních	,620						,388
žáci si sdělují své myšlenky a názory	,619						
žáci pracují ve heterogenních skupinách		,771					
žáci si mezi sebou rozdělují úkoly a role		,739					
učitelka zadává úkoly, při kterých žáci mohou spolupracovat		,728					,387
učitel skupině zadává úkoly způsobem, který vylučuje, aby jeden žák udělal práci za ostatní		,708					
žáci si vzájemně radí a pomáhají		,672					,379
učitelka vytváří příležitosti pro vzájemnou komunikaci žáků k danému úkolu	,329	,603					,396
hodina obsahuje aktivitu, pro které si žáci mohou vybrat práci ve skupinách, dvojicích nebo individuálně		,590					
žáci vyhledávají informace			,876				
učitelka umožňuje, aby žáci v hodině pracovali s odbornou literaturou, encyklopediemi apod.			,803				
žáci třídí informace podle zvolených nebo zadanych kritérií			,799				
učitelka zadává úkoly, při kterých žáci vyhledávají a kombinují informace z různých informačních zdrojů			,793				
žáci používají různé materiály, nástroje a vybavení				,838			
učitelka vede žáky ke správným způsobům užití materiálu, nástrojů, vybavení, techniky pracovních prostředků				,810			
žáci dodržují pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví				,772			
učitel hodnotí žáky způsobem, který jim umožňuje vnímat vlastní pokrok				,718	,801		
učitelka má zájem, aby každý žák zažil úspěch (očekává jej, hodnotí i dílčí výkon, respektuje individuální možnosti)					,739		
žáci podle jasných kritérií (sebe)hodnotí svou vlastní práci						,652	
učitelka se zajímá, jak žákům vyhovuje jeho způsob výuky						,346	,639
průběh výuky zohledňuje rozdíly ve znalostech a pracovním tempu jednotlivých žáků						,508	,349
							,530

Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.
a. Rotation converged in 6 iterations